

УДК 338.43:338.439.5:636.2 (477.42)

Василенко С.В., аспірант*[©]

Житомирський національний агроекологічний університет

**АНАЛІЗ КОНЦЕТРАЦІЇ ПОГОЛІВ'Я ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ В
КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ НА РИНОК ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА
ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Проведено групування сільськогосподарських підприємств Житомирської області за кількістю поголів'я ВРХ. Проаналізовано вплив концентрації поголів'я великої рогатої худоби на ринок продукції скотарства. Виявлено недоліки, що впливають на дисбаланс виробництва і реалізації продукції.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, поголів'я, продукція скотарства.

Постановка проблеми. Галузь скотарства має важливе значення, оскільки м'ясо, молоко та продукти їх переробки являються важливими продуктами харчування населення нашої країни. Однак, за останні роки на ринку продукції скотарства Житомирської області склалася складна ситуація, пов'язана з дисбалансом виробництва та реалізації. Саме від наявності поголів'я, його концентрації багато в чому залежить формування обсягів виробленої та реалізованої продукції. Тому в сучасних умовах дослідження діяльності сільськогосподарських підприємств м'ясо - молочного напрямку та аналізу концентрації поголів'я великої рогатої худоби в контексті впливу на ринок продукції скотарства в даному регіоні являються актуальними.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні та практичні аспекти зазначеної проблеми знайшли відображення у працях Березівського П.С. [1], Бойка В.І. [2], Зимовця В.Н., Ільчука М.М. [3], Калінчика М.В., Месель – Веселяка В.Я. [4], Микитюка В.М., Мостенської В.М. [5], Саблука П.Т. [2], Топіхи В.І., Топіхи І.Н., Тридіда О.М., Уланчука В.С., Черевка Г.В., Щепієнка П.В. [9], Шпичака О.М., Юрчишина В.В. та ін. Проте недостатньо вивченими є питання впливу факторів на економічні процеси в галузі скотарства у регіоні, що буде розглянуто в даній статті.

Мета статті. Аналіз концентрації поголів'я великої рогатої худоби в контексті впливу на ринок продукції скотарства Житомирської області.

Виклад основного матеріалу. Провідною галуззю Житомирської області є м'ясо – молочне скотарство. Як показує ситуація, основою в галузі є наявність поголів'я худоби та його концентрація. Через демографічні процеси у тваринництві значної шкоди заподіяно поголів'ю великої рогатої худоби, яке останніми роками скорочується надзвичайно швидкими темпами. Породжується дисбаланс виробництва та реалізації м'ясо – молочної продукції.

* Науковий керівник - к.е.н., професор Микитюк В.М.

© Василенко С.В., 2012

Одним із основних факторів впливу на розвиток сільськогосподарського виробництва є підвищення рівня концентрації. Адже, саме низький рівень економічної ефективності галузі скотарства викликаний в основному через зменшення рівня концентрації поголів'я у господарствах. Для визначення впливу рівня концентрації поголів'я великої рогатої худоби на економічну ефективність виробництва продукції скотарства у динаміці (2008-2010 рр.) було проведено групування 175 сільськогосподарських підприємств, що утримують поголів'я великої рогатої худоби та 147 сільськогосподарських підприємств, що утримують поголів'я корів (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Інтервальний ряд розподілу 175 підприємств за поголів'ям великої рогатої худоби в Житомирській області у 2008-2010 рр.*

№ групи	Групи підприємств за поголів'ям ВРХ, гол.	Кількість підприємств			2010 р. у % до 2008 р.
		2008 р.	2009 р.	2010 р.	
I	до 50	20	34	39	195,0
II	51-200	69	67	71	102,9
III	201-400	46	39	30	65,2
IV	>400	40	35	35	87,5
Всього	—	175	175	175	100,0

*Джерело: власні дослідження.

Протягом 2008 – 2010 рр. спостерігається негативна тенденція в структурі сільськогосподарських підприємств за поголів'ям великої рогатої худоби. Так, у 2010 р. майже у два рази зросла кількість підприємств, що утримували поголів'я худоби менше 50 голів (22,3 % підприємств) і на 2,9 % – від 50 до 200 голів (40,6 % підприємств). Крім того, значна кількість підприємств, що утримували понад 200 голів великої рогатої худоби знизилась: по III групі на 34,8 % (17 % підприємств), по IV групі на 16,5 % (20 % підприємств).

Таблиця 2

Інтервальний ряд розподілу 147 підприємств за поголів'ям корів в Житомирській області у 2008-2010 рр.*

№ групи	Групи підприємств за поголів'ям корів, гол.	Кількість підприємств			2010 р. у % до 2008 р.
		2008 р.	2009 р.	2010 р.	
I	до 50	20	27	31	155,0
II	51-200	91	85	76	83,5
III	201-400	25	25	31	124,0
IV	>400	11	10	9	81,8
Всього	—	147	147	147	100,0

*Джерело: власні дослідження.

Як свідчать дані таблиці 2, в 1,6 раза зросла кількість підприємств з поголів'ям корів менше 50 голів, в 1,2 раза – від 201 до 400 голів (21,1 % підприємств). Більшу половину загальної кількості господарств (52 %) займали підприємства з поголів'ям корів від 51-200 голів, кількість яких щоправда зменшилась на 16,5 %. Найменший відсоток в структурі підприємств у 2010 р. (лише 6 %) займали підприємства, які утримували понад 400 корів. Їх кількість також зменшилась, а саме на 18,2 %.

Підвищення рівня концентрації поголів'я у господарствах, що займаються вирощуванням поголів'я великої рогатої худоби, поглиблення їх спеціалізації і розвиток інтеграційних процесів є організаційними напрямками підвищення ефективності виробництва продукції скотарства (табл. 3, 4).

Таблиця 3

**Динаміка отриманого приросту великої рогатої худоби у підприємствах
Житомирської області (2008-2010 рр.)***

№ групи	Групи підприємств за поголів'ям ВРХ, гол.	Рік									Отримано приросту з розрахунку на одне господарство в 2010 р. у % до 2008 р, ц
		2008			2009			2010			
		Кількість підприємств у групі	Отримано приросту, ц		Кількість підприємств у групі	Отримано приросту, ц		Кількість підприємств у групі	Отримано приросту, ц		
			всього	з розрахунку на одне господарство		всього	з розрахунку на одне господарство		всього	з розрахунку на одне господарство	
I	до 50	20	810	41	34	1343	40	39	1236	32	78,3
II	51-200	69	8035	116	67	8182	122	71	9957	140	120,4
III	201-400	46	13962	304	39	13641	350	30	10584	353	116,2
IV	>400	40	39558	989	35	39944	1141	35	37697	1077	108,9
Разом	—	175	62365	356	175	63110	361	175	59474	340	95,4

*Джерело: власні дослідження.

Аналізуючи дані таблиці 4 варто відмітити, що протягом 2008 – 2010 рр. у всіх групах підприємств спостерігається збільшення обсягів виробленого молока з розрахунку на одне господарство. У I та III групах зросла кількість підприємств та підвищились обсяги виробленого молока на 15,8 та 15,6 %. У II та IV групах кількість підприємств зменшилась, проте обсяги виробленого молока зросли на 10,8 та 9,8 %. У середньому за досліджуваний період обсяги виробленого молока з розрахунку на одне господарство зросли на 6,3 %. Поясненням цьому є збільшення продуктивності корів. Таким чином, за рівнем спеціалізації виробництва продукції скотарства, що забезпечить підвищення ефективності функціонування усіх ланок м'ясо – молочного підкомплексу

досліджуваного регіону, є підприємства, які утримують поголів'я великої рогатої худоби з високою продуктивністю.

Таблиця 4

**Динаміка виробництва молока у підприємствах Житомирської області
(2008-2010 рр.)***

№ групи	Групи підприємств за поголів'ям корів, гол.	Рік									Вироблено молока з розрахунку на одне господарство в 2010 р. у % до 2008 р., ц
		2008			2009			2010			
		Кількість підприємств у групі	Вироблено молока, ц		Кількість підприємств у групі	Вироблено молока, ц		Кількість підприємств у групі	Вироблено молока, ц		
			всього	з розрахунку на одне господарство		всього	з розрахунку на одне господарство		всього	з розрахунку на одне господарство	
I	до 50	20	15351	768	27	23262	862	31	27564	889	115,8
II	51-200	91	226278	2487	85	231019	2718	76	209296	2754	110,8
III	201-400	25	159974	6399	25	177858	7114	31	229291	7396	115,6
IV	>400	11	237549	21595	10	257259	25726	9	213327	23703	109,8
Разом	—	147	639152	4348	147	689398	4690	147	679478	4622	106,3

*Джерело: власні дослідження.

Від обсягів виробленої продукції залежить, яка частка її буде реалізовуватись. Із збільшенням поголів'я худоби зростають обсяги виробленої продукції, а отже і кількість реалізованої. Вище наведені дані зазначають зменшення обсягів отриманого приросту в розрахунку на одне господарство. Як наслідок, протягом 2008 – 2010 рр. зменшились обсяги реалізованої великої рогатої худоби у розрахунку на одне господарство на 11,8 % (табл. 5). Збільшили обсяги реалізації продукції на 6,9 % ті підприємства, які утримували понад 400 голів худоби.

Варто звернути увагу на стан балансу між обсягами вирощування і реалізації продукції скотарства. Так, протягом 2008-2010 рр. обсяг отриманого приросту зменшився на 4,6 % та на 11,8 % зменшився обсяг реалізації продукції. Але обсяги реалізації великої рогатої худоби на м'ясо були більшими, ніж обсяги виробництва. Така тенденція є свідченням зниження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств та може стати загрозою для м'ясної галузі регіону в стратегічній перспективі.

Щодо ситуації у молочному скотарстві, то протягом останніх трьох років обсяги виробництва молока у досліджуваних підприємствах збільшилися на 6,3 % і відповідно реалізації – на 10,5 % (табл. 6). Обсяги виробництва перевищують обсяги реалізації продукції, баланс не порушується, а отже і загрози як такої для молочної галузі не існує.

Таблиця 5

**Динаміка реалізації великої рогатої худоби на м'ясо у підприємствах
Житомирської області (2008-2010 рр.)**

№ групи	Групи підприємств за поголів'ям ВРХ, гол.	Рік									Реалізовано у живій масі з розрахунку на одне господарство в 2010 р. у % до 2008 р., ц
		2008			2009			2010			
		Кількість підприємств у групі	Реалізовано у живій масі, ц		Кількість підприємств у групі	Реалізовано у живій масі, ц		Кількість підприємств у групі	Реалізовано у живій масі, ц		
			всього	з розрахунку на одне господарство, ц		всього	з розрахунку на одне господарство, ц		всього	з розрахунку на одне господарство, ц	
I	до 50	20	2003	100	34	3659	108	39	3206	82	82,1
II	51-200	69	15530	225	67	11699	175	71	13908	196	87,0
III	201-400	46	19785	430	39	17730	455	30	12469	416	96,6
IV	>400	40	61776	1544	35	45664	1305	35	57792	1651	106,9
Разом	—	175	99094	566	175	78752	450	175	87375	499	88,2

*Джерело: власні дослідження.

Отже, очевидним є той факт, що перспективою розвитку галузі скотарства є підвищення рівня концентрація та спеціалізація виробництва. Про це свідчать отримані результати, які показують, що за рахунок утримання більшої кількості поголів'я худоби підприємства отримують кращі результати виробництва та реалізації продукції. Тому для відродження галузі скотарства слід віддавати перевагу високотоварним підприємствам. Для цього треба здійснити ряд заходів, а саме: відреконструювати та збудувати ферми, закупити та впровадити обладнання, технології, поліпшити породно – племінний склад худоби, збалансувати раціони годівлі та способи утримання тварин, що у поєднанні з рослинницькою галуззю покращать умови виробництва та якість продукції.

Таблиця 6

**Динаміка реалізації молока у підприємствах Житомирської області
(2008-2010 рр.)***

№ групи	Групи підприємств за поголів'ям корів, гол.	Рік									Реалізовано молока з розрахунку на одне господарство в 2010 р. у % до 2008 р., ц
		2008			2009			2010			
		Кількість підприємств у групі	Реалізовано молока, ц		Кількість підприємств у групі	Реалізовано молока, ц		Кількість підприємств у групі	Реалізовано молока, ц		
			всього	з розрахунку на одне господарство, ц		всього	з розрахунку на одне господарство, ц		всього	з розрахунку на одне господарство, ц	
I	до 50	20	10696	535	27	17605	652	31	21611	697	130,4
II	51-200	91	180008	1978	85	189895	2234	76	173566	2284	115,5
III	201-400	25	138440	5538	25	156786	6271	31	209942	6772	122,3
IV	>400	11	208752	18977	10	231211	23121	9	188992	20999	110,7
Разом	—	147	537896	3659	147	595497	4051	147	594111	4042	110,5

*Джерело: власні дослідження.

Висновки. В результаті проведення аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств Житомирської області виявлено динаміку збільшення на ринку підприємств, що мають невелику кількість худоби, натомість зменшення великотоварних. При цьому обсяги виробленого м'яса на одне підприємство: зменшуються по підприємствах з поголів'ям менше 50 голів, зростають по підприємствах, які утримують 50 і більше голів. По виробництву молока у всіх групах підприємств спостерігається збільшення його обсягів.

Література

1. Березівський П. С. Економічна ефективність скотарства та шляхи її підвищення П. С. Березівський. – Львів: Українські технології, 1998. – 158 с.
2. Саблук П. Т. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні: Монографія / за ред. П. Т. Саблука і В. І. Бойка. – ННЦ ІАЕ, 2005. – 340с.
3. Ільчук М. М. Ефективне функціонування молокопродуктового підкомплексу України / М. М. Ільчук. – К.: Нічлава, 2004. – 312 с.
4. Месель-Веселяк В. Я., Мазуренко О. В. Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України / Під наук. ред. акад. УААН П. Т. Саблука – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 198 с.
5. Мостенська Т. Л. Економічний механізм функціонування молочної промисловості України / Т. Л. Мостенська. – К.: УДУХТ, 2001. – 328с.
6. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за 2008 р.: форма № 50 – сг / відп. за вип. Т. Дмитренко. – Житомир:

Головне управління агропромислового розвитку Житомирської облдержадміністрації.

7. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за 2009 р.: форма № 50 – сг / відп. за вип. Т. Дмитренко. – Житомир: Головне управління агропромислового розвитку Житомирської облдержадміністрації.

8. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за 2010 р.: форма № 50 – сг / відп. за вип. Т. Дмитренко. – Житомир: Головне управління агропромислового розвитку Житомирської облдержадміністрації.

9. Щепієнко П. В. М'ясний підкомплекс України (проблеми розвитку та ефективності) / П. В. Щепієнко. – К.: ІАЕ УААН, 1999. – 64 с.

Summary

Vasylenko S.V.

Zhytomyr National Agroecological University

THE ANALYSES OF CATTLE TOTAL NUMBER CONCENTRATION UNDER THE CONTEXT ORF IT'S EFFECT ZHYTOMYR OBLAST CATTLE BREEDING MARKET

The author classifies agrarian enterprises of Zhytomyr oblast according to the quantity of cattle number. It has also analyzed the effect of cattle number concentration in the cattle breeding market. The drawbacks that have their impact on the disbalance of sold products production have been revealed.

Рецензент – к.е.н., доцент Батюк Б.Б.